

KATARZYNA BABIARZ-MIKULSKA

STATUS PRAWNY WIERZycIELA
W POLSKIM POSTĘPOWANIU
NAPRAWCZYM

MONOGRAFIE ZAKAMYCZA

Kantor Wydawniczy ZAKAMYCZE

Wolters Kluwer
Polska

STATUS PRAWNY WIERZYCIELA
W POLSKIM POSTĘPOWANIU
NAPRAWCZYM

W serii MONOGRAFIE ZAKAMYCZA ukazały się m.in.:

Arwid Mednis
PRAWO DO PRYWATNOŚCI A INTERES PUBLICZNY

Piotr Stec
**POWIERNICTWO W PRAWIE POLSKIM
NA TLE PORÓWNAWCZYM**

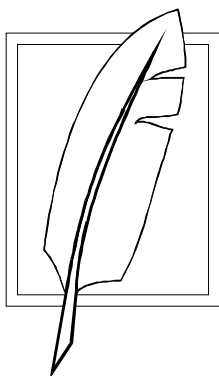
Witold Kurowski
**PRZELEW WIERZYTELNOŚCI W PRAWIE
PRYWATNYM MIĘDZYNARODOWYM**

Ryszard Mikosz
**ODPOWIEDZIALNOŚĆ ZA SZKODY
WYRĄDZONE RUCHEM ZAKŁADU GÓRNICZEGO**

Robert Kulski
UMOWY PROCESOWE W POSTĘPOWANIU CYWILNYM

KATARZYNA BABIARZ-MIKULSKA

STATUS PRAWNY WIERZYCIELA
W POLSKIM POSTĘPOWANIU
NAPRAWCZYM

Redakcja:
Izabela Ratusińska

Redakcja serii:
Alicja Pollesch

Wydawca:
Marcin Skrabka

Skład, łamanie:
Zakład Usługowy PRIM

© Copyright by
Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o. 2006

ISBN: 83-7444-336-7

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.
(dotychczas: Polskie Wydawnictwa Profesjonalne Sp. z o.o.)

Redakcja Wydawnictw Książkowych i Czasopism Prawniczych
01-231 Warszawa, ul. Płocka 5a
tel. (022) 535 80 00

Redakcja Książek
31-156 Kraków, ul. Zacisze 7
tel. (012) 630 46 00
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl
Księgarnia internetowa www.profinfo.pl

*pamięci mojej Mamy
pracę tę poświęcam*

Spis treści

Rozdział I

Wierzyciel jako uczestnik postępowania naprawczego	25
1. Ujęcie historyczne postępowania sanacyjnego oraz uczestniczącego w nim wierzyciela	25
1.1. Starożytność i regulacje prawa rzymskiego	25
1.2. Regulacje włoskie	29
1.3. Kodyfikacje francuskie	29
1.4. Kodyfikacje niemieckie	32
1.5. Prawo austriackie	35
1.6. Prawo rosyjskie	37
1.7. System <i>common law</i> — wzmianka	38
1.8. Postępowanie sanacyjne na terenach ziem polskich w okresie zaborów	39
2. Status prawny wierzyciela w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 23 grudnia 1927 r. — Prawo o zapobieganiu upadłości	40

Rozdział II

Pojęcie i rodzaje wierzycieli	46
1. Pojęcie wierzyciela w prawie cywilnym	46
2. Pojęcie podmiotów i uczestników postępowania naprawczego	47
3. Pojęcie wierzyciela w postępowaniu naprawczym	55
4. Zdolność sądowa i procesowa wierzyciela	68
5. Reprezentacja wierzyciela w postępowaniu naprawczym	74
6. Ustanie bytu prawnego wierzyciela w postępowaniu naprawczym (śmierć albo likwidacja)	77
7. Zmiana wierzyciela w toku postępowania naprawczego	78
8. Typologia wierzycieli w postępowaniu naprawczym	81

8.1. Podział wierzycieli ze względu na etap postępowania — wzmianka.....	83
8.2. Podział wierzycieli ze względu na podmiot zgłaszający wierzytelność	84
8.3. Podział wierzycieli ze względu na charakter formalny wierzytelności	87
8.4. Podział wierzycieli ze względu na prawo głosu w zgromadzeniu wierzycieli.....	90
8.5. Podział wierzycieli ze względu na charakter materialnoprawny wierzytelności.....	95
8.6. Wierzyciele przedsiębiorcy będący uczestnikami systemu płatności lub systemu rozrachunku papierów wartościowych — wzmianka.....	97
8.7. Wierzyciele „naprawczy” i „pozanaprawczy” — wzmianka.....	98
8.8. Wierzyciele poszczególnych grup interesu.....	99
8.9. Wierzyciele związani i niezwiązani układem	100
9. Uwagi <i>de lege ferenda</i> co do statusu prawnego wierzycieli, których wierzytelności powstały po wszczęciu postępowania naprawczego	101

Rozdział III

Naczelne zasady i funkcje prawa oraz postępowania naprawczego w aspekcie pozycji prawnej wierzyciela	105
1. Uwagi systematyzujące i porządkujące	105
2. Zasada optymalizacji.....	109
3. Zasada dominacji grupowego interesu wierzycieli	111

Rozdział IV

Uprawnienia wierzycieli realizowane zbiorowo — zgromadzenie wierzycieli	115
1. Charakter prawny zgromadzenia wierzycieli w postępowaniu naprawczym	115
2. Uczestnicy zgromadzenia wierzycieli i jego zwołanie	117
3. Przedmiot obrad zgromadzenia wierzycieli w postępowaniu naprawczym	122
4. Przebieg zgromadzenia wierzycieli w postępowaniu naprawczym....	129
5. Głosowanie nad układem.....	131
6. Drugie i kolejne zgromadzenia wierzycieli.....	140

7. Charakter prawny uchwały zgromadzenia wierzycieli	144
8. Skutki prawne uchwał zgromadzenia wierzycieli	146
8.1. Skutki przyjęcia układu przez zgromadzenie wierzycieli w postępowaniu naprawczym i charakter prawny układu	146
8.2. Skutki nieprzyjęcia układu przez zgromadzenie wierzycieli w postępowaniu naprawczym	148
9. Skutki prawne zatwierdzenia uchwały zgromadzenia wierzycieli przez sąd — wzmianka	150

Rozdział V

Uprawnienia indywidualne wierzycieli w postępowaniu

naprawczym	153
1. Prawo złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości	153
2. Prawo do zabezpieczenia majątku przedsiębiorcy	155
3. Prawo do wszczęcia innego postępowania sądowego i administracyjnego przeciwko przedsiębiorcy	161
4. Prawo do udziału i głosowania na zgromadzeniu wierzycieli postępowania naprawczego	163
5. Prawo zgłaszania zmian do propozycji restrukturyzacji zobowiązań	165
6. Prawo do samodzielnego zgłaszania wierzytelności w postępowaniu naprawczym	166
7. Prawo do potrącenia wzajemnych wierzytelności	166
8. Prawo zaskarżenia	171
9. Prawo żądania ustanowienia nadzorcy sądowego na czas wykonania układu	179
10. Prawo żądania wykonania układu	181
11. Prawo złożenia wniosku o uchylenie układu	183
12. Prawo do wytoczenia powództwa o ustalenie, że wierzytelność wciągnięta na listę wierzytelności w postępowaniu naprawczym nie jest objęta układem	188
13. Prawo do żądania zmiany układu ze względu na nadzwyczajną zmianę stosunków gospodarczych	190

Rozdział VI

Ograniczenia swobody dotyczące indywidualnie wierzycieli w postępowaniu naprawczym	193
1. Obowiązek uprawdopodobnienia wierzytelności przy zabezpieczeniu roszczeń	193
2. Zakaz naliczania odsetek.....	194
3. Zakaz przyjmowania spłaty długów oraz potrąceń wzajemnych wierzytelności.....	197
4. Zakaz wszczynania egzekucji i postępowań zabezpieczających.....	199
5. Obowiązek przyjęcia spłaty wierzytelności w kształcie określonym w układzie.....	204

Rozdział VII

Status prawny wierzycieli w szczególnych postępowaniach naprawczych polskiej regulacji prawnej — wybrane zagadnienia	206
1. Status prawny wierzyciela w bankowym postępowaniu naprawczym	207
2. Status prawny wierzyciela w postępowaniu naprawczym zakładów ubezpieczeniowych.....	212
3. Status prawny wierzyciela w postępowaniu naprawczym przedsiębiorstw państwowych.....	216

Rozdział VIII

Skutki prawne działania na szkodę wierzycieli na gruncie przepisów prawa cywilnego i karnego	219
1. Skutki prawne czynności dokonanych z pokrzywdzeniem wierzycieli postępowania naprawczego na gruncie prawa cywilnego — wybrane zagadnienia	219
2. Odpowiedzialność karna dłużnika i wierzyciela za działanie na szkodę wierzyciela	223
2.1. Odpowiedzialność przewidziana w ustawie — Prawo upadłościowe i naprawcze.....	223
2.2. Odpowiedzialność dłużnika i wierzyciela przewidziana w kodeksie karnym	228

Rozdział IX

Status prawny wierzyciela w postępowaniach sanacyjnych ustawodawstw wybranych państw	240
1. Status prawny wierzyciela w niemieckim prawie o niewypłacalności	240
2. Status prawny wierzyciela we francuskim postępowaniu kolektywnym.....	248
3. Status prawny wierzyciela w austriackim prawie układowym.....	251
4. Status prawny wierzyciela w szwajcarskim postępowaniu naprawczym	253
5. Status prawny wierzyciela w angielskiej procedurze sanacyjnej.....	255
6. Status prawny wierzyciela w amerykańskim postępowaniu naprawczym	258
7. Spostrzeżenia na tle prawnoporównawczym	261

Rozdział X

Wierzyciel w postępowaniu naprawczym prawa europejskiego	263
1. Zarys historii prac nad europejskim postępowaniem sanacyjnym	263
2. Status prawny wierzyciela w postępowaniu sanacyjnym uregulowanym w rozporządzeniu Rady Unii Europejskiej Nr 1346/2000 z dnia 29 maja 2000 r. o postępowaniu w sprawach niewypłacalności.....	265
3. Status prawny wierzyciela w postępowaniu sanacyjnym w prawie modelowym o upadłości międzynarodowej.....	275

Wykaz skrótów

Akty prawne

- k.c.** — ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. — Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93 z późn. zm.)
- k.h.** — rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 27 czerwca 1934 r. — Kodeks handlowy (Dz. U. Nr 57, poz. 502 z późn. zm.)
- k.k.** — ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. — Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.)
- k.p.** — ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. — Kodeks pracy (tekst jedn. Dz. U. z 1998 r. Nr 21, poz. 94 z późn. zm.)
- k.p.c.** — ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. — Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296 z późn. zm.)
- k.r.o.** — ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. — Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. Nr 9, poz. 59 z późn. zm.)
- k.s.h.** — ustawa z dnia 15 września 2000 r. — Kodeks spółek handlowych (Dz. U. Nr 94, poz. 1037 z późn. zm.)
- pr. bank.** — ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. — Prawo bankowe (tekst jedn. Dz. U. z 2002 r. Nr 72, poz. 665 z późn. zm.)
- pr. gosp.** — ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. — Prawo o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U. Nr 173, poz. 1807 z późn. zm.)
- pr. spółdz.** — ustawa z dnia 16 września 1982 r. — Prawo spółdzielcze (tekst jedn. Dz. U. z 2003 r. Nr 188, poz. 1848 z późn. zm.)
- pr. ubezp.** — ustawa z dnia 22 maja 2003 r. o działalności ubezpieczeniowej (Dz. U. Nr 124, poz. 1151 z późn. zm.)
- pr. ukł.** — rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. — Prawo o postępowaniu układowem (Dz. U. Nr 93, poz. 836 z późn. zm.)

- p.u.** — rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. — Prawo upadłościowe (tekst jedn. Dz. U. z 1991 r. Nr 118, poz. 512 z późn. zm.)
- p.u.n.** — ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. — Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz. U. Nr 60, poz. 535 z późn. zm.)
- pr. weksl.** — ustawa z dnia 28 kwietnia 1936 r. — Prawo wekslowe (Dz. U. Nr 37, poz. 282 z późn. zm.)
- u.p.p.** — ustawa z dnia 25 września 1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych (tekst jedn. Dz. U. z 2002 r. Nr 112, poz. 981 z późn. zm.)

Czasopisma i publikatory

- BGBI** — Bundesgesetzblatt
- Dz. U.** — Dziennik Ustaw
- Mon. Prawn.** — Monitor Prawniczy
- M. P.** — Monitor Polski
- OSN** — Orzecznictwo Sądu Najwyższego
- OSNAP, OSNAPiUS** — Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna oraz Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
- OSNCP** — Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
- OSNC, OSNIC** — Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
- OSNKW** — Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna i Wojskowa
- OTK** — Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
- OSP** — Orzecznictwo Sądów Polskich
- PB** — Prawo Bankowe
- PL** — Przegląd Legislacyjny
- PiP** — Państwo i Prawo
- Prok. i Pr.** — Prokuratura i Prawo
- PS** — Przegląd Sądowy
- PUG** — Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
- RPEiS** — Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
- RPr.** — Radca Prawny
- SP** — Studia Prawnicze
- ZNWSP** — Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej

Inne

KRS — Krajowy Rejestr Sądowy

NSA — Naczelny Sąd Administracyjny

SN — Sąd Najwyższy

tekst jedn. — tekst jednolity

UE — Unia Europejska

Uwagi wprowadzające

W ostatnich latach zauważamy rozwój gospodarki wolnorynkowej opartej na zasadach wolnej konkurencji oraz swobody podejmowania działalności gospodarczej gwarantowanej Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.¹, ustawą z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej². Ów rozwój stwarza jednak niebezpieczeństwo w zakresie interesów wierzycieli — kontrahentów przedsiębiorcy, który — poprzez często nieprzemyślane i chybione działania gospodarcze — popada w stan zagrożenia niewypłacalnością. Zdarza się także, że zachowanie przedsiębiorcy jest zamierzone — swoim działaniem zmierza on do ogłoszenia upadłości, czym celowo działa na szkodę swoich wierzycieli.

Dotychczas obowiązująca regulacja prawna, a więc przepisy rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. — Prawo upadłościowe³ oraz rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. — Prawo o postępowaniu układowym⁴, mimo wielokrotnych nowelizacji, nie spełniła oczekiwań gospodarki wolnorynkowej, bowiem sprzyjała owym nieuczciwym przedsiębiorcom. Jak czytamy w uzasadnieniu projektu prawa upadłościowego i naprawczego⁵, rozwiązania prawne funkcjonujące na gruncie p.u. oraz pr. ukł. powodowały, że to wierzyciele ponosili negatywne konsekwencje niewypłacalności dłużnika, zaś liczba spraw upadłościowych i układowych w ostatnich latach znacznie wzrosła. Na ten temat obszernie uwagi przytoczyła D. Appenzeller, która — powołując się na dane Ministerstwa Sprawiedliwości — wskazała, że udział spraw układowych w ogólnej liczbie zgłaszanych spraw upadłościowych i układowych

¹ Dz. U. Nr 78, poz. 483 ze sprost.

² Dz. U. Nr 173, poz. 1807.

³ Tekst jedn. Dz. U. z 1991 r. Nr 118, poz. 512 z późn. zm.

⁴ Dz. U. Nr 93, poz. 836 z późn. zm. W dalszej części pracy tytuł ustawy będzie powoływany w brzmieniu współczesnym.

⁵ www.orka.sejm.gov.pl

w 1990 r. wynosił zaledwie 1,34%, gdy tymczasem w 1996 r. — już 12,16%. Jeśli dodać przy tym, że natężenie upadłości w Polsce w przeliczeniu na 10.000 zarejestrowanych przedsiębiorstw w 1990 r. wynosiło 1,26, a w 1996 r. 11,24 (współczynnik natężenia wykazuje przy tym duże wahania w poszczególnych latach, np. w 1993 r. wynosił aż 26,31), to należy dojść do wniosku, że liczba postępowań układowych na gruncie pr. ukł. — mimo regulacji niespełniającej oczekiwań wierzycieli — była znaczna⁶.

Zasadniczym założeniem ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. — Prawo upadłościowe i naprawcze⁷ jest próba zmiany tej sytuacji i chęć zapewnienia wierzycielom jak najbardziej efektywnego zaspokojenia ich wierzytelności poprzez wprowadzenie nowych, reformatorskich rozwiązań, jak również poprzez pozostawienie tych spośród dotychczas obowiązujących, które znajdują zastosowanie i aprobatę w praktyce gospodarczej. Jedną z takich instytucji jest postępowanie naprawcze.

Postępowanie naprawcze ma stanowić nie tylko realną metodę sanacji przedsiębiorstw, lecz także spełniać oczekiwania polityki społecznej w zakresie przeciwdziałania bezrobociu i utrzymania miejsc pracy. Słusznie też zauważa W. Michalewicz, że uchronienie przedsiębiorcy przed likwidacją stwarza wierzycielom, których z dłużnikiem łączą wieloletnie umowy kooperacyjne, możliwość pozyskania w nim w przyszłości stałego partnera gospodarczego⁸.

To jednak nie wszystko. Ze smutkiem trzeba stwierdzić, że w dobie swoistej degradacji znaczenia norm etycznych oraz upadku dobrych obyczajów kupieckich, potrzeba nowej regulacji prawnej opartej przede wszystkim na literze prawa, a nie zaufaniu kupieckim, była niezwykle potrzebna. Ustawodawca zdecydował się więc przeciwstawić nierzetelnym dłużnikom, których działania oparte były — jak słusznie zauważył D. Czajka — „na swoistym chciejstwie, niewiedzy i arogancji prawnej”⁹. Zdecydował się również na promowanie postawy dłużnika uczciwego i rzetelnego. Taka koncepcja została zapoczątkowana już ustawą z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze

⁶ D. Appenzeller, *Makro- i mikroekonomiczne przyczyny upadłości przedsiębiorstw w Polsce*, RPEiS 1998, z. 3–4, s. 333 i n. W tym przedmiocie por. także uwagi W. Michalewicza, *Postępowanie układowe*, RPr. 1994, nr 4, s. 12 i n. W materii statystyk zob. natomiast uwagi J. Jamiołkowskiego, *Postępowanie upadłościowe w świetle danych statystycznych dla województwa bydgoskiego w latach 1991–1997*, ZNWSP w Bydgoszczy. Adm. Publ. 2000, z. 2, s. 163 i n.

⁷ Dz. U. Nr 60, poz. 535 z późn. zm.

⁸ W. Michalewicz, *Prawne metody sanacji podmiotów gospodarczych*, Mon. Prawn. 1994, nr 6, s. 168.

⁹ D. Czajka, *Bankructwa w polsku*, Przegląd Upadłościowy 1993, nr 1, s. 4 i n. (część 1), 1993, nr 2, s. 4 i n. (część 2) oraz 1993, nr 4–5, s. 3 i n. (część 3).

Sądowym¹⁰, na mocy której ustanowiono rejestr dłużników niewypłacalnych, a także wprowadzeniem przestępstwa pozornego bankructwa oraz dowolnego zaspokajania wierzycieli w kodeksie karnym z dnia 6 czerwca 1997 r.¹¹ i szeregu innych regulacji prawnych¹². Tylko bowiem takie przymioty, po przełożeniu na literę prawa, warunkują wszczęcie postępowania naprawczego — podobnie jak niegdyś postępowania układowego z 1934 r. W ten sposób ustawodawca polski zamknął także pewien etap transformacji prawa handlowego i gospodarczego, który — wobec oczekiwań Unii Europejskiej w przededniu akcesji Rzeczypospolitej Polskiej — wymagał pilnego ukończenia¹³.

Niebagatelne miejsce w problematyce prawa i postępowania naprawczego zajmuje wierzyciel: mimo że zainicjowanie postępowania nie leży w jego gestii, ma on istotny wpływ na przyjęcie lub odrzucenie układu zaproponowanego przez przedsiębiorcę, jak również na jego ostateczny kształt. Status prawny wierzyciela w nowej regulacji prawnej odbiega nieco od statusu ukształtowanego na tle dotychczasowych przepisów regulujących postępowanie układowe. Należy podkreślić, że ustawa przyznaje szczególne uprawnienia wierzycielom w postępowaniu naprawczym. Bez ich czynnego udziału do uzdrowienia przedsiębiorstwa dojść bowiem nie może, zatem decyzje przez nich podejmowane kreują niejako sytuację zagrożonego niewypłacalnością dłużnika poprzez przyjęcie lub odrzucenie zaproponowanego przezeń układu. Ich decyzja w tym zakresie jest ostateczna i wiążąca: żaden organ postępowania nie może bowiem wpłynąć na jej zmianę. Sąd jest uprawniony jedynie — gdy zaistnieją określone przesłanki — odmówić zatwierdzenia zawartego układu, bądź uchylić go.

Doniosłość wszelkich decyzji podejmowanych przez wierzycieli winna skłaniać ich do głębokiej refleksji nad ich ostatecznym kształtem. Dlatego tak ważne jest, aby wierzyciele znali nie tylko swoje uprawnienia i obowiązki wynikające z ustawy, lecz by mieli świadomość konsekwencji prawnych swoich rozstrzygnięć, zwłaszcza w tym dalekosiężnym rozmiarze. Katalog wszystkich kompetencji, które im przysługują oraz obciążeń, opartych na

¹⁰ Tekst jedn. Dz. U. z 2001 r. Nr 17, poz. 209 z późn. zm.

¹¹ Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.

¹² Zob. J. Jacyszyn, *Uwagi wokół rejestrów nieuczciwych upadłych dłużników*, Rejent 1998, nr 6, s. 171 i n. oraz J. Skorupka, *Przestępstwo udaremnienia egzekucji oraz udaremnienia lub uszczuplenia zaspokojenia wierzycieli*, PS 2001, nr 11–12, s. 176 i n.

¹³ O tych problemach szerzej M. Tarska, *Problemy polskiego prawa handlowego okresu transformacji*, SP 1999, nr 3, s. 57 i n.

regulacji ustawowej, składa się zaś na problematykę statusu prawnego wierzyciela w postępowaniu naprawczym.

Dla oddania pełni tego zagadnienia autorka posługiwać się będzie terminem „status prawny wierzyciela w postępowaniu naprawczym”. Niemniej, ze względów stylistycznych, pojęcie „postępowanie naprawcze” występuje w niniejszym opracowaniu zamiennie z pojęciem „postępowania sanacyjnego”, „sanacji”, „postępowania restrukturyzacyjnego”, „restrukturyzacji”. Jest to swego rodzaju uproszczenie, bowiem chodzi o jego status prawny w kształcie nadanym przez ustawę — Prawo upadłościowe i naprawcze. Uwzględnić tu zatem należy zarówno elementy prawa materialnego, jak i procesowego, które współtworzą całokształt regulacji sytuacji prawnej wierzyciela w tym postępowaniu. Naprawa przedsiębiorstwa jest swoistym celem prawa i należy ją niewątpliwie odróżniać od postępowania naprawczego, które reguluje sposób przeprowadzenia owej naprawy i polega na podejmowaniu czynności procesowych przez uczestników tego postępowania, którego zasadniczym celem jest mimo wszystko ochrona interesów wierzycieli i zaspokojenie ich roszczeń¹⁴. Wskazanie na postępowanie naprawcze ma podkreślać, że chodzi jedynie o przepisy dotyczące prawa i postępowania naprawczego z pominięciem postępowania upadłościowego. Oczywiście pewnych kwestii obejmujących problematykę omawianego zagadnienia nie sposób omówić bez odniesienia się do postępowania upadłościowego, lecz odniesienia te stanowiąc będą jedynie tło porównawcze dla rozważań w materii zasadniczej. Stąd — pragnąc zacieśnić niejako krąg swych rozważań — z przyczyn czysto technicznych autorka używa skrótu myślowego: status prawny wierzyciela w postępowaniu naprawczym. Warto pamiętać, że również pojęcie statusu prawnego wierzyciela w postępowaniu naprawczym używane będzie w niniejszym opracowaniu zamiennie z pojęciami „pozycja”, „sytuacja”. Należy jednak podkreślić, że chodzi tu o ujęcie charakteru prawnego instytucji, a używanie pojęć zamiennych — mimo różnic znaczeniowych — jest konieczne ze względów stylistycznych.

Należy przy tym stwierdzić, że niniejsze opracowanie dotyczy statusu prawnego wierzyciela postępowania naprawczego w znaczeniu ścisłym, a więc wyłącznie w procedurze naprawczej, abstrahując od regulacji prawnych związanych z układem w postępowaniu upadłościowym. W niektórych aspektach konieczne będzie wprawdzie odwołanie się także do pozycji

¹⁴ Na tle p.u. w zakresie problemów znaczeniowych instytucji prawnych zob. J. Sobkowski, *Istota i znaczenie upadłości w polskim systemie prawnym*, RPEiS 1974, nr 3, s. 243 i n.

prawnej wierzycieli w postępowaniu upadłościowym (zwłaszcza w wypadku układu restrukturyzacyjnego uregulowanego w tymże postępowaniu), lecz okoliczności te będą miały charakter jedynie porównawczy, bowiem całościowe opracowanie tej problematyki wykraczałoby poza zakres przedmiotu badawczego tej pracy.

Celem dogmatycznym niniejszego opracowania jest próba usystematyzowania poszczególnych praw i obowiązków wierzycieli w postępowaniu naprawczym, bowiem właśnie one składają się na całokształt pojęcia ich statusu prawnego w tym postępowaniu. Zasadniczą tezą jest zaś stwierdzenie, że rozwiązania przyjęte przez polskiego ustawodawcę w nowej regulacji prawnej w zakresie owego statusu są prawidłowe i odpowiadają potrzebom obrotu gospodarczego, przede wszystkim z punktu widzenia ochrony interesów wierzycieli wraz z silnym akcentem socjalnym, który odgrywa tu znaczenie zasadnicze. Teza ta zostanie wykazana przede wszystkim dzięki scharakteryzowaniu podstawowych pojęć, przedstawieniu poszczególnych praw i obowiązków wierzycieli przysługujących im indywidualnie lub grupowo, a także wykazaniu różnic między regulacją obowiązującą a regulacją poprzednią. Celowe jest również wskazanie innych aktów prawnych, które mają istotne znaczenie dla określenia statusu prawnego wierzycieli postępowania naprawczego. Analiza ta zostanie przeprowadzona porównawczo z regulacją prawną obowiązującą w tym zakresie w innych, przykładowo wybranych państwach europejskich, jak również w ustawodawstwie Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej. W ocenie autorki niebagatelny był bowiem wpływ rozwiązań prawnych obowiązujących w innych ustawodawstwach na proces kształtowania w prawie polskim statusu prawnego wierzycieli w postępowaniu sanacyjnym.

Równie istotne dla ostatecznej formuły sytuacji prawnej wierzyciela w polskim postępowaniu naprawczym było ukształtowanie procedur naprawczych na arenie prawa międzynarodowego, a zwłaszcza europejskiego. Stąd również i te procedury zostaną przybliżone w niniejszym opracowaniu.

Nieocenioną pomoc w badaniach nad wyżej wymienionymi zagadnieniami stanowiła niezwykle bogata literatura okresu międzywojennego w dziedzinie prawa upadłościowego, jak i postępowania układowego, w szczególności prace: M. Allerhanda, *Prawo upadłościowe. Prawo układowe. Komentarz*, Bielsko-Biała 1998 (reprint); J. Korzonka, *Prawo upadłościowe i prawo o postępowaniu układowem. Komentarz*, Wrocław 1992 (reprint); S. Arnolda, *Prawo o postępowaniu układowem wraz z przepisami związkowymi z uwzględnie-*

niem motywów komisji kodyfikacyjnej, Kraków 1936; O. Bubera, *Polskie prawo upadłościowe*, Warszawa 1936; D. Altmana, *Prawo upadłościowe. Komentarz*, Warszawa 1936; W. Gawlasa i W. Jonsika, *Prawo upadłościowe i prawo o postępowaniu układowem. Komentarz*, Poznań bez daty wydania; G. Lautera, *Prawo upadłościowe i prawo o postępowaniu układowem. Komentarz*, Warszawa 1935; E. Steina, A. Thalera i D. Bulwy, *Prawo upadłościowe i prawo układowe z objaśnieniami*, Kraków 1935; K. Wellisch, *Polskie prawo o postępowaniu układowem*, Warszawa 1934; Ś. Baudouin de Courtenay, *Prawo o postępowaniu układowem. Komentarz do nowych ogólnopolskich przepisów o zapobieganiu upadłości*, Warszawa 1935, oraz powojenne: S. Gurgula, *Prawo upadłościowe i układowe. Komentarz*, Warszawa 2002; F. Zedlera, *Prawo upadłościowe i układowe*, Toruń 1999; Z. Świebody, *Komentarz do prawa upadłościowego i prawa o postępowaniu układowym*, Warszawa 1996; K. Piaseckiego, *Prawo upadłościowe. Prawo o postępowaniu układowym. Komentarz*, Bydgoszcz–Warszawa 1999; D. Czajki, *Układ w prawie układowym*, Warszawa 2002; P. Pogonowskiego, *Organy postępowania upadłościowego*, Warszawa 2001.

Na gruncie obecnie obowiązującej ustawy nieocenione pozostają uwagi: A. Jakubeckiego i F. Zedlera, *Prawo upadłościowe i naprawcze, Komentarz*, Kraków 2003 oraz Z. Świebody, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Warszawa 2003; A. Witosza, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Zwięzły komentarz*, Bydgoszcz–Katowice 2003; I. Gil i P. Gila, *Wprowadzenie do nowego Prawa upadłościowego i naprawczego*, Bielsko–Biała 2003; D. Zienkiewicz, J. Minkusa, A. Świderka, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Warszawa 2004; R. Pabisa, *Prawo upadłościowe i naprawcze*, Warszawa 2004; I. Dukiela, J. Pałyś, *Postępowanie naprawcze w razie zagrożenia upadłością. Komentarz*, Warszawa 2004; D. Czajki, *Postępowanie naprawcze*, Warszawa 2004; K. Piaseckiego, *Ustawa prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Warszawa 2004; F. Zedlera, *Prawo upadłościowe i naprawcze w zarysie*, Kraków 2004; T. Hutora, *Nowe Prawo upadłościowe i naprawcze — poradnik praktyczny dla wierzycieli z wzorami pism procesowych*, Gdańsk 2004; K. Flaga–Gieruszuńskiej, *Prawo upadłościowe i naprawcze*, Warszawa 2004 i S. Gurgula, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Warszawa 2004.

Uznając powagę wszystkich wskazanych opracowań, *salvo errore calculi*, autorka podejmie jednak polemikę z niektórymi wyrażonymi w nich poglądami, celem jak najbardziej kompleksowego przybliżenia problematyki statusu prawnego wierzycieli w polskim postępowaniu naprawczym.

Kilka uwag należy w tym miejscu poświęcić także samej nazwie ustawy: Prawo upadłościowe i naprawcze. W ustawodawstwach wielu państw na

określenie procedury mającej na celu uzdrowienie przedsiębiorstwa zagrożonego niewypłacalnością, używa się różnych pojęć, np. we Francji sanacja nazywana jest postępowaniem restrukturyzacyjnym lub kolektywnym (*Le redressement judiciaire*), w Wielkiej Brytanii insolwencją (*insolvency*), w Austrii postępowaniem układowym (*Ausgleichordnung*). Niektóre legislacje posługują się pojęciem zbiorczym, odnoszącym się zarówno do postępowania upadłościowego, jak również do procedury naprawczej, czego przykładem może być niemieckie prawo o niewypłacalności (*Insolvenzordnung*). Właśnie na tle niemieckiej ustawy zrodził się problem tłumaczenia znaczenia terminu *Insolvenzordnung*, jak też nazewnictwa polskiego postępowania sanacyjnego¹⁵. Ostatecznie, jak czytamy w uzasadnieniu projektu prawa upadłościowego i naprawczego, podjęto decyzję o pozostawieniu polskiej terminologii prawniczej, gdyż rolę tradycji w stosowaniu prawa trudno przecenić¹⁶. Odrzucono zatem koncepcję nazwy prawa „insolwencyjnego”, bowiem nie występuje ona w terminologii prawniczej języka polskiego. Odrzucono też koncepcję zatytułowania nowej ustawy prawem o niewypłacalności, przede wszystkim dlatego, że polskie prawo — inaczej niż prawo niemieckie — osobno reguluje postępowanie upadłościowe, a osobno postępowanie sanacyjne, mimo że obydwa są zawarte w jednym akcie prawnym. Termin „niewypłacalność” obejmuje zaś całość tych regulacji¹⁷.

Takie rozwiązanie wydaje się ze všech miar słuszne, bowiem pozostaje w zgodzie z ogólnymi zasadami techniki prawodawczej — § 8 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. — Ogólne zasady techniki prawodawczej¹⁸. Ponadto jest to przejaw adekwatności nazwy prawa do jego treści¹⁹.

Analiza prezentowanej tematyki została zasadniczo oparta na metodzie dogmatycznej (językowej), która polega na scharakteryzowaniu pojęć funkcjonujących w obrocie prawnym a dotyczących wierzyciela w postępowaniu naprawczym. Autorka — za pomocą tej właśnie metody — podejmie próbę sklasyfikowania, a także przybliżenia praw i obowiązków wierzycieli przy-

¹⁵ F. Zedler, *Prawo upadłościowe i układowe*, Toruń 1999, s. 37; tegoż, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Wprowadzenie*, Kraków 2003, s. 21 i n.; J. Bról, *Niemieckie prawo insolwencyjne*, Warszawa 1996, s. 7 i n.

¹⁶ www.orka.sejm.gov.pl. Tak też F. Zedler, *Prawo upadłościowe i naprawcze w zarysie*, Kraków 2004, s. 26.

¹⁷ Por. uwagi F. Zedlera, *Prawo upadłościowe i układowe...*, s. 22.

¹⁸ Dz. U. Nr 100, poz. 908 z późn. zm. Zob. także M. Zieliński, *Wykładnia prawa. Zasady. Reguły. Wskazówki*, Warszawa 2002, s. 179 i n.

¹⁹ Tak też F. Zedler, *Prawo upadłościowe i układowe...*, s. 22.

sługujących im w postępowaniu naprawczym. Wreszcie — podjęta zostanie próba porównania tych praw i obowiązków z ustawodawstwami innych krajów oraz oceny polskiej regulacji prawnej w tym zakresie — tu zostanie zastosowana także metoda prawno-porównawcza.

Autorka nie odcina się przy tym zupełnie od metody historyczno-prawnej. Będzie ona miała jednak w niniejszym opracowaniu rolę drugorzędną, bowiem to właśnie metoda dogmatyczna i prawno-porównawcza w sposób najpełniejszy pozwoli przybliżyć przedstawianą problematykę.

Na zakończenie krótkiego wstępu autorka pragnie złożyć podziękowania swojemu promotorowi, panu prof. dr. hab. Henrykowi Ciochowi, który wskazał na wiele aspektów rozważanych problemów, dzięki któremu praca nabrała ostatecznego kształtu, który wreszcie w niemalym stopniu przyczynił się do rozpoczęcia i kontynuowania pracy naukowej przez autorkę niniejszej pracy.

Wyrazy wdzięczności kierowane są także pod adresem recenzentów pracy: pana dr. hab. Piotra Pogonowskiego oraz pana prof. dr. hab. Adama Jedlińskiego za ich cenne i rzeczowe uwagi, które były niezmiernie pomocne przy analizie problematyki przedmiotowej rozprawy.